

LaMi ondersteunt praktijkproef met 'breedwerkende bodemverbeteraar'

Proef met steenmeel getuigt van lef

Als hulpmiddel om de gewasproductie te verhogen, legde steenmeel het begin negentiende eeuw af tegen kunstmest. Ruim twee eeuwen later (!) onderzoeken Utrechtse boeren in een praktijkproef of steenmeel een bijdrage kan leveren aan de bodemvruchtbaarheid en een reductie van de uitspoeling van stikstof en fosfaat.

In de keuken van de boerderij van Rutger Hennipman in Westbroek valt Wim Honkoop meteen maar met de deur in huis: anders dan wel eens wordt gedacht, is steenmeel géén vervanger van kunstmest. 'Er zit namelijk geen stikstof in en nauwelijks fosfaat. Wat wel in steenmeel zit, zijn minerale sporenelementen als kobalt en silicium, waaraan door verwerking vooral op zandgrond vaak een groot gebrek is. Een andere belangrijke pre van steenmeel is de zuurbindende functie, waarbij steenmeel ten opzichte van kalk als groot voordeel heeft dat het de afbraak van organische stof voorkomt. In het verlengde hiervan kan de toepassing van steenmeel als breedwerkende bodemverbeteraar ervoor zorgen dat er minder kunstmest nodig is en er dus ook minder uitspoeling van stikstof en fosfaat is.'

De te verwachten verminderde uitspoeling is voor LaMi aanleiding om geld uit te trekken voor de Utrechtse praktijk-

proef, die namens het onafhankelijke PPP-Agro Advies door Honkoop in goede banen wordt geleid. Het is een proef op veen-, klei- en zandgrond. Hennipman is één van de vier veehouders die er graag enkele hectaren voor beschikbaar stelden. Honkoop: 'De eerste plannen voorzagen in een proef waarbij een jaar lang de opbrengst en de gehalten van mineralen en sporenelementen in het gewas zouden worden gemeten. Dat is eigenlijk te kort en een te kleine proef. Nu kan niet één, maar twee jaar lang worden gemeten wat de effecten zijn en welke steenmeelsoorten het meeste effect sorteren.'

'Want je hebt er nogal wat', verzekert Honkoop. 'Ze hebben allemaal met elkaar gemeen dat ze niet op heel korte termijn effect hebben. Anders dan kunstmest zijn het langzaamwerkende producten die op langere termijn een positieve invloed hebben op de bodemkwaliteit. Best mogelijk dat je daardoor, dankzij een betere benutting, met minder kunstmest betere opbrengsten kan realiseren.'

Impuls

De duurzaamheid van Hennipmans bedrijf blijkt onder andere uit een gemiddelde levensproductie van 40.000 liter en een laag antibioticagebruik. 'Ik doe aan de proef mee om de opbrengst van de bodem te verhogen zonder meer kunstmest te gebruiken,' legt hij uit. 'Tot dusver zaaide ik daarvoor witte of rode klaver in. Steenmeel beschouw ik als een breedwer-

Rutger Hennipman en Wim Honkoop op een perceel dat met klaver is ingezaaid. Als het om het verbeteren van de opbrengst en kwaliteit gaat, is steenmeel mogelijk een alternatief.

kende bodemverbeteraar die zowel de bodem als de ruwvoer kwaliteit een impuls kan geven.' Het steenmeel is half maart uitgereden. Eind 2015 moet duidelijk zijn wat de effecten van verschillende steenmeelsoorten zijn op de opbrengst en de kwaliteit van het gras en het ruwvoer. Dankzij de nauwe samenwerking met Praktijkcentrum Zegveld kunnen ook de plantsappen worden gemeten. Honkoop: 'De deelnemers aan de proef zijn superenthousiast, zo steken ze er zelf ook veel tijd en geld in. Als de praktijkproef goed uitpakt en steenmeel op grotere schaal beschikbaar komt als duurzame bodemverbeteraar, gaat een groot deel van de credits naar de betrokken veehouders. Want zij durven toch hun nek uit te steken en van de gebaande paden af te wijken.'

Echte koeienboer

Het bedrijf van Rutger en Christianne Hennipman heet 'De Bonte Parels'. Op 38 hectare melkt de man-vrouwmaatschap 65 koeien. Neventak is de verkoop van rundvlees dat afkomstig is van de eigen koeien, die van Hennipman allemaal een naam krijgen. Dat is leuk voor de kinderen, die het bedrijf bezoeken in het kader van een verjaardagsfeestje of een leerzame boerderijles die door de vereniging Boerderij in de Kijker is ontwikkeld. Hennipman omschrijft zichzelf als 'een echte koeienboer'. In 2013, het jaar waarin het echtpaar het bedrijf overnam, passeerde de eerste koe, Sita 38 geheten, de magische grens van 10.000 kg.

Aanjager in vogelvlucht

- ≡ Pionieren met windturbines
- ≡ Koudwatervrees in waterproject
- ≡ Kringlooplandbouw zoekt de grenzen op
- ≡ Sneller, goedkoper en beter verkavelen

Krachten bundelen

We leven in een andere tijd. De rol van de overheid als aanjager van gebiedsontwikkeling en als aanjager van oplossingen binnen de landbouw en milieuproblematiek is door bezuinigingen veranderd. Dit vraagt meer initiatief vanuit de ondernemers zelf. Is dit erg? Nou, volgens mij eigenlijk niet. Het platteland is tenslotte van de mensen zelf en zij kunnen best zorg dragen voor hun eigen woon- en werkomgeving.

Dit proces van minder overheid en meer privaat initiatief hebben we voor de gebiedsontwikkeling ook in organisatorische vorm gerealiseerd. Gebiedscoöperatie O-gen is sinds 1 januari de vlag waaron-

der de leden samen werken aan het platteland in Utrecht-Oost. De leden zijn een mix van overheden, maatschappelijke organisaties, ondernemers en betrokken inwoners. Vanuit welgemeend eigenbelang weten de leden dat zij doelstellingen niet op eigen kracht kunnen realiseren, maar de krachten moeten bundelen. Zij zetten kennis, tijd en/of financiële middelen in om activiteiten en projecten van de grond te krijgen.

Ook LaMi is in Utrecht-Oost onderdeel van deze Gebiedscoöperatie O-gen. En dat is een goede ontwikkeling. Want ook bij LaMi gaat het om krachten bundelen en om de licence to produce ook

voor de toekomst zeker te stellen. Alleen maar mooie woorden? Gelukkig niet. Juist daden, want uitvoering, daar gaat het om! In 'Vallei boert bewust' laat het landbouwbedrijfsleven samen met de overheid zien wat bedrijven nu echt doen en vertellen zij hun verhaal met trots aan de inwoners. Met het convenant Utrechtse Fruitteelt maken het waterschap en de fruitteeltsector concrete afspraken over maatregelen. En met de agrarische natuurverenigingen wordt hard gewerkt om afspraken te maken over een blijvende inzet van agrarisch natuurbeheer. Kortom: volle kracht vooruit, met oog voor het platteland!

Gerard van Santen
Directeur gebiedscoöperatie O-gen

Willem van der Linden en Bart van Laar: 'Reken jezelf vooral niet rijk'

Pionieren met horizontale windturbines

In de Bethunepolder (Natura-2000 Oostelijke Vechtplassen Utrecht) waarin Willem van der Linden boert, is een grote windmolen onbespreekbaar. Daarom pioniert hij sinds vorige maand met drie kleine windturbines, net als zijn zwager Bart van Laar in Achterberg.

Diep in zijn hart zou Van der Linden liever zonnepanelen hebben geplaatst op de daken van zijn stallen en schuren, want die zijn stil, onderhoudsarm en veroorzaken geen horizonvervuiling. Maar door de fiscale regelgeving kunnen zonnepanelen voor hem zonder subsidiëring niet uit. Hij heeft daarom voor kleine horizontale windturbines gekozen, zij het in combinatie met één zonnepaneel. De duurzame manier waarop een klein deel van zijn stroomverbruik voortaan wordt afgedekt, sluit goed aan bij zijn toekomstige status als 'natuurboer'. 'Momenteel wordt de Bethunepolder heringericht', vertelt hij. 'De werkzaamheden zijn begonnen. Ik volg de cursus 'natuurboer' en ben nog in onderhandeling over hoe mijn bedrijfsvoering er straks precies uit komt te zien.'

Kinderschoenen

Het avontuur met de kleine windturbines staat daar helemaal los van, al kan het niet los worden gezien van Van der Lindens drang tot pionieren. 'Dat we als demonstratieproject in aanmerking komen voor een eenmalige subsidie is in dit geval mooi meegenomen. Anders was ik er ook niet aan begonnen.' Opmerkelijk genoeg staan ontwikkeling en gebruik van kleine windturbines nog

in de kinderschoenen. Van der Linden krijgt drie verschillende types op het dak, geleverd door Ge4All Nederland. Eind maart zijn bij Bart van Laar twee types geïnstalleerd, afkomstig van een andere leverancier: Eco-Technologies. Over een paar maanden komt er in Achterberg mogelijk nog een derde bij. Van Laar: 'Willem en ik hebben lang gezocht naar goede leveranciers. Er lopen in deze branche namelijk nogal wat cowboys rond die de meest fantastische verhalen ophangen. Ons advies is: loop niet te hard van stapel en reken jezelf vooral niet rijk.'

Open dag

De capaciteit van alle windturbines in het demonstratieproject is 1 à 2 kW. In het gunstigste geval rekt Van Laar op een jaarlijkse stroomproductie van 10.000 kWh. Omvormers zorgen ervoor dat de elektriciteit meteen kan worden gebruikt en eventueel kan worden teruggeleverd aan het net. Van der Linden: 'Hoe onderhoudsgevoelig zijn de windturbines? Hoe geschikt zijn ze voor het Nederlandse klimaat? En vooral: wat leveren ze op? Allemaal vragen waarop het demonstratieproject hopelijk antwoord gaat geven.' Komende zomer is er in het kader van het project een open dag op beide bedrijven. ■

Besparing in fruitbewaring

Fruitteler André Goes in De Meern was eind maart gastheer van de studiegroep 'Energiebesparing in de fruitbewaring'. Het leverde hem een aantal nieuwe inzichten op. 'We weten weer waar we staan en dat is altijd goed.' Samen met zijn vader en zijn oom teelt Goes 10 hectare appels en peren. Een kas van 1.300 m² levert onder andere aardbeien. De bewaarcapaciteit van het familiebedrijf bedraagt maximaal 350 ton. 'De koelinstallatie is zo'n dertig jaar oud', vertelt Goes. 'Natuurlijk zou een nieuwe veel energiezuiniger zijn. Maar zolang-ie het doet, doet-ie het. Het is immers nogal een investering waar je over praat. Als ik het in vier jaar terug zou verdienen, zou ik het meteen doen. Maar het duurt minstens tien jaar voor we zo'n nieuwe koelinstallatie hebben terugverdiend.' Tijdens de studieavond heeft Goes kennis genomen aan welke eisen koelinstallaties in de toekomst moeten voldoen. Hij is van plan komende zomer de lektheid van alle koelcellen te testen. 'Vorig jaar hebben we bovendien een nieuwe thermostaat geïnstalleerd. Daardoor kan ik alles veel nauwkeuriger regelen, wat veel energie bespaart.' Niet onvermeld mag blijven dat de fruittelers investeerden in zonnepanelen met een totale capaciteit van 62.500 kWh. Gebruik makend van de subsidieregeling 'Asbestdak eraf, zonnepanelen erop' van de provincie Utrecht, ging een sanering van het asbestdak tegelijkertijd gepaard met het aanbrengen van nieuwe, isolerende dakplaten. Deze subsidieregeling is nog steeds open (www.asbestvanhetdak.nl). Goes: 'Een deel van de energie die nodig is voor de fruitbewaring wordt zo op duurzame wijze opgewekt. En de isolerende dakplaten besparen energie. Ons streven is om op nul uit te komen. Een energieneutraal bedrijf dus.' Ook op de Utrechtse Fruitteeldag, op woensdag 4 juni 2014, wordt aandacht besteed aan energiebesparing. ■

> Met onder meer zonnepanelen en isolerende dakplaten wil André Goes uiteindelijk energieneutraal produceren.

Melkveehouder Bart van Laar bij de net geïnstalleerde windturbines.

Ook energie besparen?

Energiebesparing loont, maar wat past of aanspreekt verschilt per ondernemer. Ook de variatie in energieverbruik tussen melkveebedrijven is groot. Gemiddeld is 50,6 kW nodig om 1.000 liter melk te produceren. Bij de 10 procent zuinigste bedrijven is dat slechts 28kW en bij de 10% hoogste gebruikers is dat wel 85 kW. Enkele maatregelen die melkveehouders kunnen nemen en het percentage dat dit daadwerkelijk doet (bron: CLM):

- voorkoeling van de melk (34%)
- warmteterugwinning uit de melk (34%)
- efficiënte verlichting (20%)
- frequentieregeling vacuümpomp (18%)
- schemerschakelaars (13%)
- bewegingsmelders (9%)

Ook bedrijfsstructuur en management zijn van belang. De verkaveling heeft bijvoorbeeld grote invloed op het dieselvebruik. Juist de grotere melkveebedrijven hebben meerdere veldkavels op afstand, waardoor

het transport toeneemt. Ook beweiding speelt een rol in de energiehuishouding. In 2011 hebben de provincie, LTO Noord en de ANV's een energieconvenant ondertekend met het doel om 20% energiebesparing in 2015 te realiseren. Dit is mogelijk en het kan geld opleveren. Utrecht-West en gebiedscoöperatie O-gen bereiden momenteel subsidiemogelijkheden voor vanuit de provincie Utrecht. Het doel hiervan is om groepen boeren te stimuleren die met ondersteuning van bijvoorbeeld de zuivelcoöperatie, belangenvereniging of ANV een studiegroep wil vormen rond het thema energiebesparing. De subsidie-aanvraag is nog niet ingediend, dus het is nog niet zeker of deze ook wordt toegekend. Nadere informatie over subsidiemogelijkheden volgt, maar laat het even weten als u interesse heeft: Linda van der Weijden (06-21 12 46 16) en Jolande Schuurman (06-21 12 46 25). ■

LaMi-projectleider Herbert Mombarg: 'Het is tijd voor verandering'

Convenant Schoon Water Utrechtse Fruitteelt roept telers op tot actie

Het Convenant Schoon Water Utrechtse Fruitteelt moet de komende jaren paal en perk stellen aan het aantal normoverschrijdingen dat nog steeds door Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden wordt gesignaleerd. Daarbij is een sleutelrol weggelegd voor het Praktijknetwerk 'Fruittelers werken aan schoon water'.

De Utrechtse Fruitteeltdag is een podium waarop alles uit de kast wordt gehaald om de boodschap uit te dragen: doe zelf iets voordat de overheid extra maatregelen neemt. Denk hierbij aan een afname van het aantal toepassingen van gewasbeschermingsmiddelen en/of vergroting van de verplichte teeltvrije zone. Behalve het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden hebben de provincie Utrecht en de Utrechtse fruitleeltdag het convenant ondertekend. Het grote voordeel van het convenant is dat fruittelers de tijd krijgen om het aantal normoverschrijdingen terug te dringen. Deze tijd begint echter wel te dringen: volgens het convenant voldoen in 2015 telers voor 100% aan de wettelijke eisen in het activiteitenbesluit voor de toepassing van driftbeperkende maatregelen.

Koudwatervrees

Namens PPO Fruit in Randwijk begeleiden Marcel Wenneker en Peter Frans de Jong de vijf praktijknetwerkgroepen. Het

Utrechtse netwerk speelt een sleutelrol bij het halen van de doelen die in het convenant zijn vastgelegd. 'De technieken ervoor zijn er en hebben zich bewezen, bij PPO en in de praktijk', stelt LaMi-projectleider Herbert Mombarg. 'Probleem is dat er nog te veel telers zijn met koudwatervrees. Om wat voor reden dan ook schrikken ze terug voor het gebruik van de Albus TVI, een spuitdop die de drift tot wel 95 procent reduceert.' Eén reden kan De Jong wel bedenken: 'Door kinderziekten, zoals verstoppingen, heeft de driftarme dop destijds een valse start gemaakt. Dat heeft telers kopschuw gemaakt. Ten onrechte: de Albus TVI werkt probleemloos.'

'Erfafspoeling-proof'

In Utrecht bestaat het Praktijknetwerk uit negen telers, die tot dusver twee keer bij elkaar zijn geweest. Na de introductiebijeenkomst stond de tweede bijeenkomst in het teken van vul- en spoelplaatsen die 'erfafspoeling-proof' zijn.

Peter Frans de Jong, Marcel Wenneker en Herbert Mombarg (vlnr) begeleiden de vijf praktijknetwerkgroepen 'Fruittelers werken aan schoon water'.

Op de derde bijeenkomst zullen telers een begin maken met een 'emissiereductieplan'. Daarnaast zal vooral de Albus TVI in de schijnwerpers worden gezet. De Jong: 'Een teler met een vul- en spoelplaats die aan de eisen voldoet, is eigenlijk al klaar als hij zijn spuitmachine voorziet van deze doppen. Zo simpel is

het.' Mombarg: 'Maar dat moet hij dan ook wel doen. Er zijn telers die op de oude voet verder gaan. Met normoverschrijding als gevolg.' Utrechtse fruittelers die zich alsnog willen aansluiten bij het Praktijknetwerk, kunnen zich opgeven via h.mombarg@o-gen.nl of peterfrans.dejong@wur.nl.

Resultaten erfscans

Van juni 2013 tot februari 2014 was de regeling erfscans in Utrecht-West open. 43 Boeren hebben meegedaan. Zij kregen advies over erfinrichting voor een optimale bedrijfsvoering en om aan het Activiteitenbesluit te voldoen.

Voor de opslag van natte bijproducten bleken meestal geen maatregelen te zijn getroffen. Met regenwater verdwijnen dus ook perssappen en percolaat in de berm of sloot óf via een kolk naar het oppervlaktewater. De voeropslag – vaak een combinatie van oude en nieuwe rijplaten en sleufsi-
lo's – voldoet niet altijd aan de wetgeving op de lange termijn. Het advies was veelal:

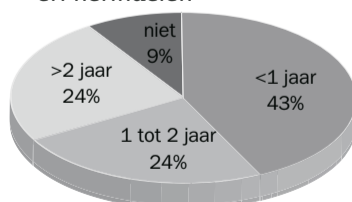
- Veeg het erf regelmatig en werk netjes bij het uitkuilen.
- Leg een tussenopslag aan van 5 tot 10 m³ voor de opvang van perssappen en percolaat.
- Leg bij de aanleg van een sleufsi-
lo één of twee buizen in de lengte in de bodem met om de 3 meter afsluitbare gaten. Deze buizen komen uit op een tussenopslag of op het oppervlaktewater.

Aan de slag

Studenten Rick Roest en Gerben Habing van CAH Vilentum (Dronen) interviewden deelnemers en concludeerden dat deze vooral het waterschap een stapje voor wilden zijn (67%) of plannen hadden hun erf

aan te passen (65%). Ruim de helft van de veehouders ziet erfafspoeling als een probleem in verband met de drinkwaterkwaliteit voor het vee of het waterleven. Driekwart gaf aan geen erfscan uitgevoerd te hebben zonder de subsidie. De geïnterviewden willen vooral de volgende maatregelen toepassen:

- opvangput voor kuil en mestsappen
- afdekken van vastemestbult
- keerwanden om de vastemestbult
- erf herindelen

45% van de geïnterviewden willen binnen een jaar aan de slag met het voorkomen van erfafspoeling.

Subsidies

De subsidieregeling in Utrecht-West is gesloten. Inwoners van het gebied van waterschap Vallei en Veluwe kunnen dit jaar nog een gratis erfscan laten uitvoeren. Stuur hiertoe een mail naar: goedboerenerf@vallei-veluwe.nl Met de MIA/Vamil-regeling kunt u fiscaal voordelig investeren in enkele voorzieningen die erfafspoeling voorkomen. Info: rvo.nl/subsidies-regelingen/mia-en-vamil

Nieuwe spuittechnieken op de Fruitteeldag

Ook tijdens de Utrechtse Fruitteeltdag kunnen telers kennismaken met onder andere nieuwe spuittechnieken en waarschuwingsmodellen. De Jong: 'De deelnemers aan het Praktijknetwerk zullen op de Fruitteeltdag fungeren als een soort ambassadeurs van het convenant. De teler die binnen het Praktijknetwerk de meeste vooruitgang heeft geboekt, krijgt aan het eind van het jaar een prijs.'

Vragen gezocht

Onlangs is in het oosten van Utrecht het project 'Kennissenetwerken Duurzame Landbouw' gestart. In dit project worden praktijkvragen gekoppeld aan de onderzoeksagenda van Wageningen UR en andere kennisinstellingen. Ook wordt de kennis die binnen Wageningen UR is ontwikkeld naar de praktijk vertaald. Samen met onder meer agrarisch ondernemers, onderzoekers, fabrikanten, veevoederfirma's, gemeenten en financiële dienstverleners worden rondom de vraagstukken kennisnetwerken gevormd die oplossingen proberen te vinden. Voorbeelden waarvoor zeker netwerken opgezet gaan worden, zijn: 'fijnstof in legpluimveestallen' en 'teeltoptimalisatie van olifantsgras voor verbranding in biomassakachels'.

Wellicht heeft u zelf praktijkvragen waar u antwoorden op zoekt en die ook voor uw collega's van belang zijn. Neem dan contact met ons op. We kunnen dan rondom dat vraagstuk een netwerk opzetten. Ook als u zich wilt aansluiten bij de netwerken rondom fijnstof en olifantsgras, kunt u zich melden bij Paulien Keijzer: p.keijzer@o-gen.nl of (033) 277 63 97.

Om dubbelingen te voorkomen met bestaande netwerken (bijvoorbeeld Praktijknetwerk of Varkensnet), worden aanvragen besproken in een begeleidingsgroep met vertegenwoordigers van de Melkveeacademie, LTO Noord, gemeenten, financiële dienstverleners en Wageningen UR. De projectleiding ligt in handen van gebiedscoöperatie O-gen.

Wim van den Hengel en Henk den Hartog zoeken de grenzen op

Op evenwichtige 'boerderij die bindt' zijn nauwelijks verliezen in de kringloop

Enkele biologische Utrechtse veehouders brengen dit principe in de praktijk. Zo goed en kwaad als het gaat dan, want bovengronds uitrijden van mest en verwerking van rauwe melk is vast onderdeel van het systeem.

'De boerderij die bindt' is een boerderij-systeem dat is voortgekomen uit het praktijknetwerk 'De boerderij als superorganisme'. Kern van het gedachtegoed is om alles wat de natuur, mens en dier produceert zo goed mogelijk te gebruiken om hoogwaardig en gezond voedsel te produceren. Hierbij wordt gestreefd naar zo min mogelijk verliezen door een bedrijfsverstijgende kringloop. Mens, dier en andere organismen worden als 'arbeidskracht' zo nuttig mogelijk ingezet om dat doel te realiseren. Biologisch veehouder Wim van den Hengel in Achterveld omschrijft het gedachtegoed als volgt: 'Micro-organismen stimuleren en faciliteren, zodat ze optimaal functioneren, 24 uur per dag, zeven dagen per week en 365 dagen per jaar.'

Grenzen aftasten

Van den Hengel is één van de veehouders die de afgelopen jaren onder de vlag van het praktijknetwerk de grenzen aftasten van 'de boerderij die bindt'. Of het nu gaat om mineralenkringlopen, diergezondheid en -welzijn, economie, energie, arbeid,

maatschappelijke verantwoordelijkheid, biodiversiteit of watermanagement: op 'de boerderij die bindt' is sprake van een uitgebalanceerde integrale duurzaamheid. 'Helaas lopen we bij de realisatie van het ideaalbeeld tegen nogal wat grenzen aan', zegt Henk den Hartog, biologisch veehouder in Abcoude en één van de initiatiefnemers van het praktijknetwerk. 'Grenzen die zijn terug te voeren op risico's die achterhaald zijn of verbonden zijn aan de veel intensievere gangbare veehouderij. Het wrange is dat van die risico's nou juist geen sprake is op de boerderij die ons voor ogen staat.'

Rauwe melk

Als voorbeeld noemt Den Hartog het verbod op de verwerking van rauwe melk, dat voortvloeit uit de angst voor tbc. Die angst is inmiddels echter nergens meer op gestoeld. Den Hartog: 'Ander voorbeeld: het verplicht injecteren van mest, dat het evenwicht in de bodem aantoonbaar ernstig verstoort. Door bovengronds uit te rijden proberen wij die balans juist te herstellen. Zowel het bodemleven als de

Henk den Hartog heeft een 'boerderij die bindt', inclusief een composteringstak (achtergrond).

draagkracht van de bodem krijgt een enorme boost van het bovengronds uitrijden van voedingsstoffen, die we zelf hebben gecomposteerd uit organisch afval en dierlijke mest van gezonde koeien die een gezond en uitgebalanceerd rantsoen krijgen. Op die manier draait alles bij "de boerderij die bindt" om balans en om kringloop, binnen het bedrijf en tussen de boerderij en zijn omgeving.'

Judith Mulder van DLV Rundvee Advies beseft dat 'de boerderij die bindt' voor veel veehouders nog een vaag begrip is. 'Daarom is het zaak op korte termijn een vervolg te geven aan het project. We zijn in gesprek met een natuurorganisatie over de start van een nieuw bedrijf dat volledig als superorganisme gaat functioneren.'

Aan de juiste knoppen draaien voor rendement

Veehouder Willem van der Horst in Cothen neemt al enkele jaren deel aan een studiegroep waar ook het kringloopdenken aan bod komt. 'Gezonde koeien en een gezonde bodem leveren de hoogste arbeidsproductiviteit, de laagste kostprijs en het beste bedrijfsresultaat op. Dat de input en output van bodem en koeien met elkaar in verbinding staan is wel duidelijk, maar hoe kun je erop sturen? Je valt in de praktijk snel terug op kortetermijnbeslissingen. De uitdaging is om de juiste knoppen te vinden die voor de lange termijn rendement gaan opleveren.'

Interessant

De studiegroep stelt Van der Horst in staat om de prestaties van zijn koeien en percelen te vergelijken met die van de andere deelnemers. 'Het is waardevol om op die manier af en toe met een meer afstandelijke blik naar je bedrijf te kijken. Maar er blijven nog heel veel vragen. Ik mis concrete sturingsinformatie. Ik heb de afgelopen jaren een aantal percelen opnieuw ingezaaid. Wat zijn precies de gevolgen van dergelijke graslandvernieuwing voor de fosfaat- en stikstofefficiëntie? Vorig jaar heb ik vier keer gemaaid. Wat is het effect op de mineralenefficiëntie als ik dit jaar vijf keer ga maaien? De Kringloopwijzer wordt pas echt interessant als ook duidelijk is wat de financiële consequenties zijn van je managementbeslissingen. Iets is pas echt duurzaam, als het ook economisch duurzaam is.'

'Beter boeren met boerenverstand'

Dat is het motto van Frank Verhoeven. Met zijn bijdragen aan de Kringloopwijzer en de sites www.mijnkringloopwijzer.nl, www.mijnrantsoenwijzer.nl en www.mijnbodemconditie.nl heeft hij kringlooplandbouw de afgelopen jaren een impuls gegeven. 'Het zijn instrumenten om op een gezonde en duurzame manier meer uit de bodem en de koeien te halen.' Hij is ervan overtuigd dat veehouders geld kunnen verdienen als ze meer inzicht krijgen in de cijfers uit de Kringloopwijzer: 'Men vond het altijd vaag, maar sturen op minder input van krachtvoer en kunstmest en tegelijkertijd meer output aan melk per hectare realiseren, daar is niks vaags aan.'

Verhoog het grasaandeel

Het aandeel gras in het rantsoen kan best omhoog zonder verlies van melkproductie, is de belangrijkste conclusies van het project '90% grasdieet' waaraan zeven enthousiaste melkveehouders in West-Utrecht de afgelopen jaren meewerkten. Optimalisatie van de weidegang blijkt een hogere grasproductie mogelijk te maken. Verder geeft een slimme keuze van bijproducten naast een weiderantsoen of kuilgrasrantsoen een betere (mineralen)efficiëntie. Winst is ook te behalen in de afstemming van bemesting, bijvoeding en de graslengte. Gezien de mogelijke verandering van de derogatie-eisen (80% grasland) wordt dit belangrijker.

Het project 90% grasdieet is begeleid door PPP-Agro Advies in samenwerking met het Veenweiden Innovatiecentrum (VIC). De activiteiten zijn uitgevoerd voor Programma-bureau Utrecht-West en gefinancierd door de provincie Utrecht. De resultaten zijn eind maart gepresenteerd en te vinden op www.lami.nl of www.ppp-agro.nl. Meer informatie: Linda Brouwer (l.brouwer@ppp-agro.nl).

Andere beweidingssystemen kunnen leiden tot een hogere grasbenutting.

‘Verkavelen voor groei’ in volle gang

Sneller, goedkoper en beter verkavelen. Dat is het motto van de innovatieve en gebiedsgerichte verkavelingaanpak, die LTO Nederland, DLG en het Kadaster samen hebben ontwikkeld. Projectleider Theo Stam van LTO Noord hoopt in Groot Wilnis-Vinkeveen binnenkort de eerste vruchten van ‘Verkavelen voor groei’ te kunnen plukken.

Uniek aan de aanpak van ‘Verkavelen voor groei’ is dat er geen verkavelingscoördinator het gebied intrekt om met de betrokken agrariërs aan de keukentafel te overleggen over hun wensen. ‘Wij halen alle betrokkenen uit hun comfortzone om met elkaar, niet aan de eigen keukentafel maar samen in een zaaltje, de puzzel te leggen’, legt Stam uit. ‘Ook in Groot Wilnis-Vinkeveen leverde dat dit voorjaar ongelofelijk veel ideeën vanuit het gebied op. En het maakte veel energie los. Ik vind de dynamiek van zo’n groepsproces iedere keer weer geweldig om te zien.’

Groen licht

In Groot Wilnis-Vinkeveen spelen volgens het gebiedsconvenant (2010-2020)

drie zaken: de agrarische structuur is voor verbetering vatbaar, er moet een natuurzone van circa 55 hectare worden gecreëerd tussen de Vinkeveense Plassen en de Nieuwkoopse Plassen en onderwaterdrainage moet de bodemdaling afremmen. Stam: ‘Met het oog op de verbindingzone en het verbeteren van de landbouwstructuur heeft BBL in het verleden zo’n 150 hectare landbouwgrond verworven. In het kader van “Verkavelen voor groei” in deelgebied peilvlag, wordt die grond ingebracht. Een veehouder die één hectare drassig land inbrengt voor de natuurzone, heeft het recht om twee hectare droge BBL-grond terug te kopen. We hebben ze dus echt wat te bieden.’

Legio mogelijkheden

Bij de realisatie van de natuurzone zijn vijftien veehouders betrokken. Eind maart vond een tweede bijeenkomst plaats, waarbij 30-35 veehouders van de partij waren. ‘Met die 75 hectare BBL-grond als katalysator en als wisselgeld, is toen gekeken waar de agrarische structuur nog meer kan worden verbeterd’, blikt Stam terug. ‘Zoals verwacht, bleken de mogelijkheden voor huis- en veldkavelvergroting legio. Het is nu zaak de vaart erin te houden: de kavelruil die de deelnemers zelf hebben bedacht moet nog dit jaar worden uitgewerkt, zodat

het inrichtingsplan in 2015 kan worden uitgevoerd.’

Eindelijk

Dankzij het Verkavelen voor groei-project in Groot Wilnis-Vinkeveen, wordt 200 tot 300 hectare land herverkaveld en krijgt de agrarische structuur in het gebied een flinke impuls, in combinatie met onderwaterdrainage. ‘Eindelijk’, benadrukt Stam. ‘Er is al ruim twintig jaar van alles aan de hand in Groot Wilnis-Vinkeveen. Het gebied verdient het om een tijd met rust te worden gelaten.’

Goed voorbeeld...

... doet goed volgen. In navolging van Groot Wilnis-Vinkeveen zijn er inmiddels ook plannen voor kavelruilprojecten volgens de Verkavelen voor groei-methodiek in Zegveld-Noord en Breukelen. Dankzij subsidie is de deelname voor veehouders ook bij deze vervolgprijzen gratis. Meer info: www.verkavelenvoorgroei.nl en jos.geenen@utrecht-west.com

Naar een eigen vorm van duurzame melkveehouderij

In het najaar start een project waarbij melkveeouders in Utrecht-West op zoek gaan naar hun versie van een duurzaam melkveehouderijsysteem. Zij maken concreet hoe zij een duurzaam melkveebedrijf kunnen vormgeven dat bij hen past als persoon, dat economisch solide is, en dat inspeelt op de veranderende omstandigheden die op hen afkomen. Zoals verminderde bodemdaling, meer natuur in het gebied en/of de veranderende maatschappelijke visie of positie van de ondernemer in de regio.

De deelnemende melkveeouders kijken vanuit zichzelf en vanuit hun bedrijfssituatie naar de best passende vorm van duurzaamheid. Ze vertalen dit in concrete stappen en maatregelen.

Vragen die aan bod komen zijn:

- Wat is mijn eigen ambitie en drijfveer rond duurzaamheid?
- Wat is duurzaam op het gebied van boer, dier, burger en milieu?
- Waar en op welke wijze kun ik extra rendement behalen uit extra duurzaamheidsinspanningen?
- Hoe ga ik dit realiseren?

Het project vraagt een tijdsinvestering van de melkveeouder die meedoet: die is aan zet.

Neem voor meer informatie contact op met Linda van der Weijden (06-21 12 46 16, linda.van.der.weijden@utrecht-west.com).

Het resultaat is geen dik rapport, maar een poster met alle onderdelen van het duurzaamheidsplan.

Natuurboeren in Wilnis

Natuurboer Arie van Oosterom: ‘Het belangrijkste voor mij is dat ik weer vooruit kan kijken.’

Dick Oudijk en Arie van Oosterom, veehouders in Wilnis, mogen zich vanaf 2016 ‘natuurboer’ noemen. Hun nieuwe status vloeit voort uit de herinrichting van de Wilnise Bovenlanden, een gebied ten zuiden van Wilnis en Mijdrecht, dat binnen de Ecologische Hoofdstructuur valt en een belangrijke verbindende functie heeft tussen de Nieuwkoopse Plassen en de Vinkeveense Plassen. ‘Het belangrijkste voor mij is dat ik weer vooruit kan kijken,’ stelt Van Oosterom. ‘Met natuurbeheer als neventak heeft mijn bedrijf weer toekomstperspectief. Desondanks schat ik dat mijn inkomen nog steeds voor 80 à 85 procent van de koeien moet komen.’

Waterpeil

In het waterrijke gebied heeft Van Oosterom als gangbare veehouder circa 33 hectare tot zijn beschikking. Hij is aangesloten bij de Agrarische Natuur Vereniging De Utrechtse Venen. Vanaf 1 januari 2016 krijgt hij als natuurboer van de provincie een vergoeding voor het beheer van weidevogelgrasland en kruiden- en faunairijk grasland. ‘Er komt een einde aan de onderbemaling,’ legt Van Oosterom uit. ‘In de onderhandelingen was het waterpeil een van de pijnpunten. Ik stop met onderbemalen. In ruil daarvoor

wordt mijn land opgehoogd, met grond die vrijkomt bij het realiseren van nat schraalland.’

Beweidingsplan

Ook over de toekomstige bemesting is lang gesproken. Van Oosterom kan drijfmest blijven uitrijden, zij het later in het voorjaar en op minder percelen. Een nieuwe stal voor het jongvee en de droge koeien moet meer vaste mest opleveren, wat beter is voor de weidevogels. De kersverse natuurboer realiseert zich dat de kwaliteit van het ruwvoer achteruit zal gaan. ‘Daarom overweeg ik om meer koeien in het voorjaar te laten afkalven, zodat ze ’s winters droogstaan.’

Natuurboer of niet, Van Oosterom ziet mogelijkheden om het aantal koeien uit te breiden tot 90 à 100. Er komt een beweidingsplan dat jaarlijks vanaf begin mei voorziet in mozaïekbeweidingsplan op 20 ha weiland. Nu de handtekeningen zijn gezet, kunnen de voorbereidingen voor de omschakeling volgens Van Oosterom van start. ‘Te beginnen met het aanvragen van een bouwvergunning voor een nieuwe stal. Vaststaat dat mijn bedrijfsvoering stap voor stap op een andere leest wordt geschoeid. Hoe precies? Dat moet komende jaren blijken.’

